

کدام سلوک؟

روزگاری بود که عرفان و عارف و سلوک و سالک آستانی والا و ساحتی برتر و قدسی داشت و تنها کسانی از چنین مقوله‌ها و مقامات سخن به میان می‌آوردند که مردان علم و عمل، تعقل، تزکیه، فهم و شهود بودند که خود رهروی کرده و راهبر شدند و از صاحب‌نظران و صاحب‌بصران شدند.

راز این روزگار، در این بود که واژه‌ها، اصطلاح‌ها و مفهومی‌ها، به‌عنوان و معنوی یا معانی و مصداق‌های جایگاه خویش را یافته و استعمال‌ها، حقیقی بودند اما در روزگاری که ما زندگی می‌کنیم گو اینکه حقیقت و مجاز در ساحت سیر و سلوک مفهوم و مصداق خویش را از دست داده‌اند و واژه‌ها و اصطلاح‌های قلب معنا شدند و وارونگی، مغالطه‌های لفظ و معنا، وجه و کُنه، اصل و فرع، حقیقت و مجاز، مُجاز شمرده شده است. چنان عبارات و اشاره‌ها را در جنبه‌ی خویش نهاد و زندانی کرد گو اینکه هیچ چیز جای خویش قرار ندارد و «عدالت» در حوزه معرفت‌شناسی، کارکردی و پدیدارشناختی عرفان و سیر و سلوک به معنای قرار گرفتن هر چیز در جای خود، پرداخت حق هر صاحب حقی و رعایت توازن و ارزش‌گذاری رعایت نمی‌شود و تفاوت‌ها براساس استحقاق‌ها، ظرفیت‌ها و مجاهدت‌ها مراعات نمی‌شود.

آری! سلوک و عرفان از جمله واژه‌هایی هستند که از حیث معنا تُهی شده، مفهوم وارونه یافته و گرفتار تضاد و تناقض شدند و تروریسم معرفتی - فرهنگی به ترور معنایی و مصداقی آنها اهتمام ورزید. به‌گونه‌ای که عارفان حقیقی و سالکان صادق، از استعمال عارف و سالک تحاشی دارند. بر اصحاب معرفت و عرفان‌پروهان و عارفان راستین است تا به تقابل با تروریسم نقابدار و بی‌نقاب در این عرصه بپردازند و آموزه‌های مقدس و پویا و کارآمد عرفانی - سلوکی را از تسلط تروریست‌های علمی، ادبی، فرهنگی، سیاسی و اجتماعی نجات دهند تا

حرامیان به حریم الهی - آسمانی معرفت شهودی و سلوک صادق و صائب راه نیابند و جای سجاده و سحر، اشک و آه شبانگاهانه، خداجویی و خداجویی، قرآن کریم، مفاتیح، صحیفه سجادیه و شریعت را منقل و بافور، جرس و قرص های اگس و مواد افیونی و داروهای گیاهی روان گردان و خودخواهی های مذموم و شهوت نگیرند.

بنابراین، در عصر جدید، عرفان های نوظهور با مبانی سکولاریستی، لیبرالیستی و دعاوی اقتدار معنوی و آزادسازی انرژی های درونی و عرفان درمانی، هیپنوتیزم درمانی، انرژی درمانی و سرگرم سازی ذهن و ضمیر پاک انسان های معناگرا که تشنه معرفت و معنویت هستند و در چرخش ایام و چرخه مشکل های روحی - روانی، خانوادگی - اقتصادی و برخی نیز خلأهای نظری و عقیدتی یا تضادهای سیاسی و اجتماعی گرفتار آمدند را شکار کنند و با عرضه کتب، مجلات، سایت ها و آموزش های عملی آنها را تحذیر فکری و تحمیق فرهنگی و تخفیف شخصیتی کنند و به این وسیله با یک تیر دو نشان را نشانه بگیرند:

أ. خلأهای معنوی سکولاریسم و لیبرالیسم را پوشش داده و معنویت غیردینی و عرفان سکولار را ترویج و تبلیغ کنند؛

ب. با عرفان صائب، صادق و صالح که بویا، جامع، کارآمد و پایا است مبارزه کنند. بنابراین، نهضت «ضد عرفانی» را با پوشش عرفانی آغاز کردند و درحقیقت عرفان علیه عرفان، سلوک علیه سلوک یعنی با تز موازی به تهاجم علیه آموزه های اصیل و گزاره های ناب عرفان محمدی صلی الله علیه و آله دهد و سلوک تقلبانی اهتمام ورزند. به همین علت، باید بیدار و بینا بود که در یک بررسی تحلیلی و عقلانی دو سلوک داریم که هر کدام ویژگی های خاص خود را دارند. بنابراین، کارکردها و نتیجه های ویژه خود را نیز به ارمان می آورند که در یک نگاه کلی و کلان، انواع سلوک ها، ویژگی ها و کارکردهایشان را می توان چنین ترسیم و تصویر ساخت:

کارکردهای سلوک کاذب	ویژگی های سلوک کاذب	سلوک کاذب	کارکردهای سلوک صادق	ویژگی های سلوک صادق	سلوک صادق
ذلت نفس به جای عزت نفس	خودسوزی و خودباختگی یا سقوط و نزول	۱. جهل به حقیقت های نفسانی و کرامت های وجودی	خودسازی و تهذیب نفس	فقرشناسی و فقریابی وجودی و شهود ربط محض به خالق	۱. سلوک مبتنی بر معرفت شهودی
خودخواهی پیدا و پنهان و ادعاهای کاذب و من متورم یافتن	افراط و تفریط در عمل و رشد نامتوازن نامتعادل، یا عدم رشد	۲. شریعت گریزانه و دین ستیزانه	قرب به خدا، درد خدا و خلق یافتن و همه چیز را برای خدا خواستن	اعتدال در سیر و سلوک و رشد متوازن و هماهنگ	۲. سلوک مبتنی بر شریعت حقه محمدی ﷺ
حذف خود از مسؤولیت های واقعی جامعه و ابزار قدرت های سلطه چو شدن	تضییع حق خود و خدا و مردم و همه چیز و همه کس را برای خود خواستن	۳. خداگریزی و خودگرایانه	انسان مسؤولیت پذیر، اهل درک و درد دینی، و ولایت بر درون و برون یافتن	خداجو و خداخو شدن و رنگ خدایی یافتن	۳. سلوک توحیدی و ولایی
تبدیل به یک انسان بی مصرف یا آلوده شدن	انحراف فکری، اخلاقی و اجتماعی یافتن	۴. الگوهای آلوده و محدودنگرانه داشتن	کامل و مکمل، رهرو و راهبر شدن و خودسنجی بر میزان حق و عدل در همه	گام های سلوک را در صراط مستقیم الاهی برداشتن	۴. سلوک مبتنی بر سنت و سیره انسان کامل معصوم ﷺ

۳
۳

سلوک صادق	ویژگی های سلوک صادق	کارکردهای سلوک صادق	سلوک کاذب	ویژگی های سلوک کاذب	کارکردهای سلوک کاذب
		امور			
۵. سلوک مبتنی بر عقلانیت و خردگرایی داشتن	جمع بین برهان عرفان، فهم و شهود و تعبیر و تجربه عرفانی	نقش آفرینی در فرهنگ و تمدن سازی اسلامی	۵. عقل گریزانه و خودستیزانه	گرفتار جهالت و جمادات شدن	تسلیم توهم و تخیل شدن و فریب جریان های انحرافی را خوردن
۶. سلوک مبتنی بر مراقبت دایم و تقوای کامل	کشف و شهودهای قدسی، رحمانی و وحیانی یافتن	تواضع، خلوص، صداقت، خودندیدن در هیچ مرحله از مراحل معنوی	۶. مراقبت های ذهنی اخلاقی - سلوکی بدون مراقبت های روحی، رفتاری	آرامش های کاذب و موقتی یافتن	جلوگیری از سیر و حرکت تحول گرایانه و کمال جویانه
۷. فطرت محوری	کمال مطلق خواهی و بقاء و جاودانه گرایی	خودسازی و جامعه سازی، عدالت خواهی و عدالت گستری	۷. طبیعت گرایی، غریزه مداری	دنیایی شدن و این جهانی شدن	گرفتار خود خاکی و من سفلی شدن

نتیجه آنکه، در سلوک صادق: معرفت، محبت، اطاعت، عبودیت، عدالت، عقلانیت، اعتدال، خلوص و صداقت، درد خدا و خلق، برهان و عرفان، تکامل در یرتو هدایت‌ها و حمایت‌های انسان کامل، توحید و ولایت الاهی، فطرت‌گرایی و آرامش پایدار، خداخویی و رنگ رحمانی‌یافتن و شهود و قرب الاهی مطرح است.

اما در سلوک کاذب: جهالت، جمادت، عصیان علیه گرایش‌های فطری، خردگریزی، افراط و تفریط، جامعه‌گریزی و خلوت و خلّسه‌گرایی، آرامش‌های کاذب، خودخواهی‌های پیدا و پنهان، سراب را سرآب دیدن و شریعت‌گریزی و در دام طبیعت و کثرت ماندن وجود دارد.

حال باید بدانیم و بیابیم که کاربرد واژه عرفان و سلوک برای پدیده‌های نوآمد عصر حاکمیت اومانیسم، سکولاریسم و جریان‌های لیبرالیستی با مدعیات معنویت‌گرایی و عرفان‌خواهی از بیخ و بنیاد اشتباه فاحش و سالبه به انتفای موضوع است و فهم و نقد چنین جریان‌های جدید با رویکردهای شریعت‌گريزانه مسؤولیت محققان عرصه معرفت و عرفان‌پژوهان و دردمندان ساحت سلوک و حیانی - عقلانی است تا بتوانند با فعالیت‌های ایجابی و سلبی نقاب از چهره مدعیان دروغین و مکتب‌های عرفانی کاذب را برداشته و حقیقت عرفان و سیر و سلوک حقیقی را فراروی تشنگان صادق عرصه معنویت و ساحت سلوک قرار دهند.

اینک با هدف تبیین ایجابی و سلبی عرفان‌های اهل بیته علیهم‌السلام و صوفیانه و معنویت‌های نوپدید با مبانی غیردینی و ضد دینی شاخص‌ها و معیارهایی را در قالب مقالاتی فراروی فرهیختگان و تشنه‌گاه معنویت و معرفت قرار می‌دهیم، نوشته‌هایی که تجلی سلوک صادق را در آموزه‌های امام به حق ناطق امام صادق علیه‌السلام مورد بررسی قرار داده و از حیث عرفان عملی به آسیب‌شناسی رابطه مرید و مراد، تعامل شیخ و شاگرد و مکانیسم ترابط پیرو پرداخته تا اشکالات و مشکلات مبنایی و بنایی این نوع رابطه‌ها را در عرفانهای یاد شده و معنویت‌های نوظهور طرح و نقد نماید و آنگاه آداب و اخلاق سلوک صادق نیز تبیین گردد.

از سوی دیگر نسبت عرفان، فقه و شریعت، عرفان شریعت‌گرا و شریعت‌گریز و روش آزمون صدق کشف و شهود عرفانی عرضه شد تا معیار و مؤلفه‌های تمییز عرفان راستین و دروغین و بررسی معرفت‌شناختی و ارزش‌گذارانه مدعیات سالکان صادق و کاذب ارائه گردد و تجربه‌های معنوی و منهای معنویت که سراب سلوک‌اند از هم تفکیک گردند.

بنابراین معنویت‌های منهای شریعت، عقلانیت و جامعیت و تَهی از حقانیتِ فطری و صدق منطقی که فارغ از جهاد و اجتهاد، اخلاق و مسئولیت‌های اجتماعی‌اند مورد نقّادی قرار گرفتند تا بدانیم و بیابیم که عرفان حقیقی و سلوک صادق تنها و تنها در پرتو آموزه‌های وحیانی (قرآن و سنت) که جامع و کامل‌اند دست یافتنی‌اند و بازدهی و کارکرد واقعی و ماندگار خواهند داشت «ان هذا القرآن یهدی للتی هی اقوم (اسراء (۱۷)، ۹). و سلوک صادق، صائب، صالح و حق تنها یک سلوک آنهم سلوکِ تقلین است و دیگر هیچ: «فماذا بعدالحق الا الضلال».

والسلام

سردبیر

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی